

پروژه ابتکار اقتصادی – اجتماعی در حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کوئید-19 و خانوارهای آسیب پذیر در استان تهران – شهرستان ورامین

گزارش نهایی

شرکت مشاوره و توسعه کارآفرینی زاگرس

1400/09/08

فهرست

- 1- مقدمه
- 2- ویکرد، روش شناسی
- 2-1- رویکرد و روش شناسی
- 3- جامعه هدف
- 3-1- شناسایی مزیت های منطقه ای
- 3-2- شناسایی مناطق هدف
- 3-3- شناسایی خانوارهای آسیب پذیر
- 3-4- شناسایی کسب و کارهای آسیب دیده از بحران کوید-19
- 4- اقدامات و نتایج
- 4-1- حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کوید-19
- 4-1-1- تحلیل زنجیره ارزش و هزینه فایده محصولات انتخاب شده
- 4-1-2- اقدامات مرتبط با ایجاد و راه اندازی کسب و کارها
- 1-4-1-2- تشکیل گروه های کسب و کار و شبکه سازی فعالیت ها (نهایی کردن فعالیت کسب و کاری هر گروه و ارتباط آنها با سایر گروه ها)
- 2-1-4-2- تشکیل کمیته استانداردسازی و مشخص کردن استاندارد تولید هر محصول
- 3-1-4-2- خرید تجهیزات بر اساس خروجی های تحلیل های زنجیره ارزش و جداول هزینه و فایده
- 4-1-4-2- اخذ مجوزهای کسب و کار و بهداشتی متناسب با کسب و کارهای پیش بینی شده
- 5-1-4-2- برگزاری دوره های آموزشی مرتبط با خروجی های زنجیره ارزش برای افراد گروه هدف توسط مجری تعیین شده توسط « UNDP » با رعایت پروتکل های بهداشتی
- 6-1-4-2- تسهیلگری برای ایجاد و راه اندازی کسب و کارها و پشتیبانی های لازم حول زنجیره های ارزش شامل تولید، بسته بندی و فروش
- 3-1-4-2- نتایج برنامه در حوزه کسب و کارها
- 5- اقدامات نوآورانه در جهت ارتباط بین حمایت از کسب و کارها و حمایت های اجتماعی
- 6- چالش های پروژه
- 7- درس های آموخته
- 8- پیشنهادات تیم اجرایی

مقدمه

با گذشت نزدیک دو سال از شیوع کوید-19، آثار و تبعات منفی این ویروس عالم گیر نمایان تر شده است و هم خانوارها و هم فضای کسب و کار ایران تحت تأثیر دوران کرونایی قرار گرفته اند. هم اکنون بسیاری از مشاغل به خصوص در بخش خدمات و آنهایی که در لیست مشاغل پرخطر قرار گرفته اند، بیشترین آسیب را از این بیماری متحمل شده اند. به طور قطع کرونا روی شاخصهای کلان اقتصاد از جمله فضای کسب و کار هم تأثیر گذاشته است. این درحالی است که ویروس کرونا تأثیر دوگانه بر فضای کسب و کار خواهد داشت، علاوه بر این که برخی کسب و کارها دچار خسران و زیان شده اند برخی کسب و کارها در این فضا، نهایت بهره را برده اند.

با شیوع پاندمی کرونا در جهان، سازمان ملل متحد برای حمایت از کشورها و بخصوص گروه های آسیب پذیر، برنامه ای تحت عنوان برنامه بازیابی اقتصادی اجتماعی (Socio-Economic Recovery Programme) را تعریف کرد که ذیل این برنامه نیز برنامه توسعه سازمان ملل در ایران پروژه واکنش سریع به اثرات اقتصادی اجتماعی کرونا (Rapid Socio-Economic Response initiative against COVID-19) را برنامه ریزی کرد. این پروژه با استفاده از رویکردی یکپارچه مبتنی بر عرضه و تقاضای اقتصاد، تلاش میکند تا از گروه های آسیب پذیر همچون زنان، جوانان و کسب و کارهای آسیب دیده حمایت کند و تاب آب آری آنها را افزایش دهد. دفتر توسعه ملل متحد در ایران با همکاری معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی اقدام به اجرای این پروژه در استان های تهران، لرستان و هرمزگان نمود.

استان تهران، به مرکزیت شهر تهران با وسعتی حدود ۱۲'۹۸۱ کیلومتر مربع در شمال ایران قرار دارد. این استان از شمال به استان مازندران، از جنوب به استان قم، از جنوب غربی به استان مرکزی، از غرب به استان البرز و از شرق به استان سمنان محدود می شود. جمعیت این استان طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۱۳'۲۶۷'۶۳۷ نفر بوده است که ۱۲'۴۵۲'۲۳۰ در نقاط شهری و ۸۱۴'۶۹۸ در نقاط روستایی ساکن هستند.

استان تهران نیز مانند سایر استانهای ایران، خسارتهای اقتصادی زیادی را از بابت کوید-19 دید. در بخش های کشاورزی، گردشگری، صنعت و خدمات، حمل و نقل و ... آسیب های زیادی را تحمل کرد. استان تهران بعد از بحران کرونا، عمده مشاغل خود را از دست داد و جوانان، زنان، گروه های آسیب پذیر، روستاییان و حاشیه نشینان، بیشترین محرومیت را تجربه کردند و نرخ بیکاری بعد از کوید-19 در استان تهران به 21 درصد رسید.

برنامه توسعه سازمان ملل با آگاهی به شرایط استان تهران و اهمیت توسعه پایدار در مناطق روستایی آن و با استفاده از معیارهای انتخاب مناطق جغرافیایی (شامل مناطق و جمعیت متأثر از کوید-19، نرخ بیکاری، نرخ فقر و زنان سرپرست خانوار)، شهرستان ورامین را در پوشش جغرافیایی برنامه واکنش سریع به شیوع کوید-19 قرار داده است.

جهت حمایت از افراد و کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا در استان تهران، دفتر توسعه سازمان ملل در ایران با همکاری شرکت مشاوره و توسعه کارآفرینی زاگرس و با نظارت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی این پروژه را در شهرستان ورامین اجرا کردند. در این پروژه، 550 کسب و کار آسیب دیده و 450 خانوار آسیب پذیر با انجام اقدامات مداخله ای-توسعه ای مورد حمایت قرار گرفتند.

شرکت مشاوره و توسعه کارآفرینی زاگرس بعنوان مجری محلی در این پروژه، از سال 2005 فعالیت خود را در زمینه توسعه اقتصاد محلی و توانمندسازی جوامع آسیب پذیر و تسهیلگری اشتغال و کارآفرینی شروع کرده است. در 31 استان دفتر نمایندگی دارد و بعنوان پارتنر اصلی وزارت جهاد کشاورزی، سازمان بهزیستی کشور، سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور و آژانس های رابط بین المللی مانند ریلیف اینترنشنال (کمک به توانمندسازی مهاجرین افغانستان) و سازمان های مردم نهاد متعددی می باشد. این شرکت تجربه آموزش، مشاوره، ایجاد کسب و کار و توسعه اشتغال بیش از 120.000 نفر را در طول 15 سال گذشته دارد.

اهم نتایج راهبردی همکاری برنامه توسعه سازمان ملل با شرکت زاگرس را می توان در مواردی چون بازآفرینی و راه اندازی کسب و کارهای خرد خانگی با تمرکز بر توسعه زنجیره ارزش و برنامه حمایت های اجتماعی از خانوارهای بسیار آسیب پذیر شامل بسته بهداشتی، بسته معیشتی و آموزش های سلامت جسمانی و اجتماعی/ روانی خلاصه نمود.

2- رویکرد ، روش شناسی و تجارب موفق

2-1- رویکرد و روش شناسی:

رویکرد این پروژه "توسعه اجتماع محور" است که با نوآوری، مناطق جغرافیایی دارای مجموعه ای از مشکلات توسعه ای مشترک را هدف قرار میدهد و تلاش میکند که در این مناطق رشد اقتصادی پایدار را امکان پذیر سازد. بنابراین بر اساس این رویکرد هدف انتخاب مناطق روستایی است که در عین اینکه آسیب پذیر اقتصادی اجتماعی هستند دارای مزیت های نسبی مشترک نیز هستند.

همچنین بر اساس اهداف این پروژه یعنی حمایت همزمان از کسب و کارهای آسیب دیده و خانوارهای آسیب پذیر، دو رویکرد زیر و اتصال بین آنها در نظر گرفته شده است:

1. ایجاد اشتغال برای مشاغل آسیب دیده از کرونا از طریق توسعه زنجیره ارزش مزیت های نسبی مناطق هدف:

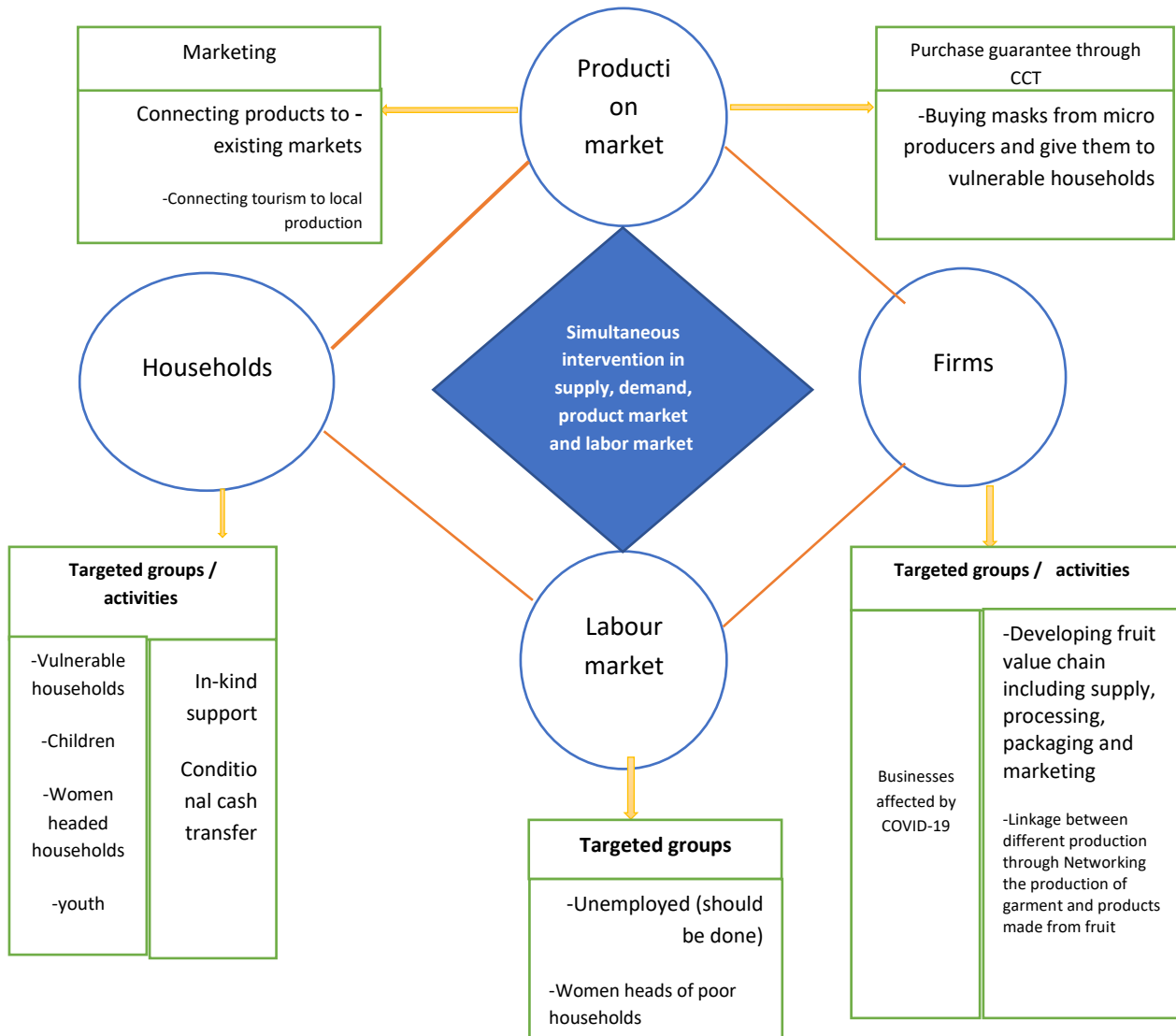
در این رویکرد به منظور کاهش اثرات مخرب کرونا بر مشاغل آسیب دیده، تلاش میشود مزیت های نسبی مناطق هدف شناسایی شود و با تحلیل زنجیره ارزش این مزیت ها، کسب و کارهای آسیب دیده به سمت توسعه این زنجیره ها سوق داده شود. در شناسایی مزیت های نسبی محصولاتی انتخاب میشوند که قابلیت ایجاد بیشترین اشتغال، ارزش افزوده و فروش انتظاری را داشته باشند و در عین حال دارای کمترین هزینه تولید نیز باشند و همچنین از طریق کسب و کارهای خرد و کوچک و مشاغل خانگی قابل تولید باشند. در تحلیل زنجیره ارزش تمام مراحل شامل تامین مواد اولیه، فرآوری، بسته بندی، بازاریابی و فروش، مجوزهای تولیدی و بهداشتی، استانداردهای محصولات، طراحی لوگو و برندسازی بررسی میشوند و از کسب و کارها حمایت شدند تا بتوانند این زنجیره ها را تکمیل کنند. علاوه بر این برای هر کدام از محصولات نهایی تحلیل هزینه فایده انجام میشود تا محصولاتی تولید شوند که در بازار قابل رقابت با سایر محصولات باشند.

2. حمایت اجتماعی از خانوارهای آسیب پذیر:

در این پروژه برای حمایت های اجتماعی از روش یارانه های مشروط استفاده میشود. به این صورت که متناسب با نیاز خانوارها در دوره کوید-19 شامل حوزه بهداشت و معیشت، با تعریف شروط نرم نیز تلاش میشود حوزه های آموزش و حفاظت از محیط زیست نیز پوشش داده شوند.

همچنین ترکیبی از این دو رویکرد یعنی ایجاد اشتغال و حمایت اجتماعی نیز برای اتصال عرضه و تقاضای اقتصاد در نظر گرفته میشود. به این صورت که تلاش میشود بخشی از تقاضای محصولات تولید شده توسط کسب و کارها از طریق توزیع آنها در بین خانوارها و از طریق کمک های اجتماعی تامین شود. همچنین تلاش میشود نیروی کار مورد نیاز کسب و کارها تا حد ممکن از بین خانوارهای آسیب پذیر انتخاب شود. در واقع ایجاد ارتباط بین اهداف حمایت اجتماعی و مداخلات در حمایت از مشاغل میتواند منجر به ایجاد تاب آوری و بهبود معیشت خانوارها و بهبود وضعیت کسب و کارها شود.

شکل شماره 1- مدل پروژه در ارتباط بین سمت عرضه و تقاضای اقتصاد

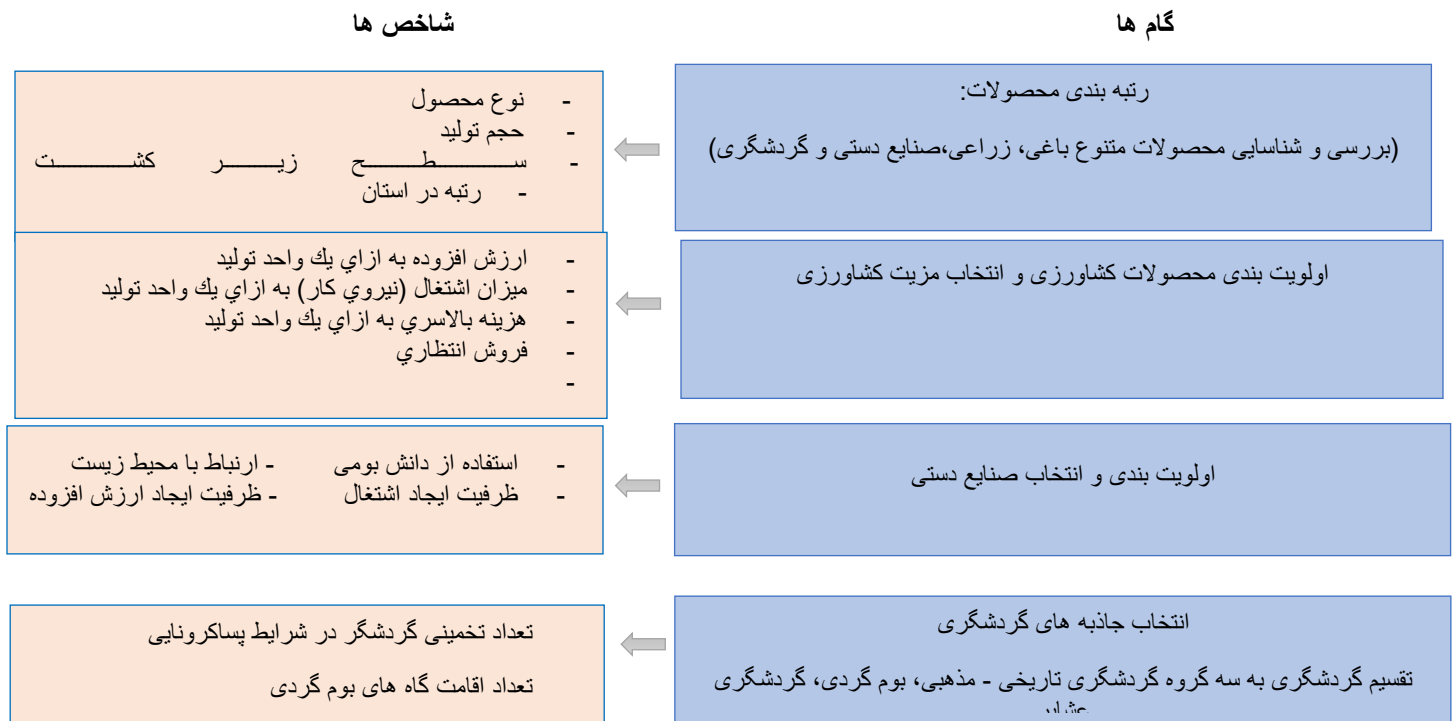
3- جامعه هدف و مزیتها

در شناسایی جامعه هدف سعی شده است در عین استفاده از معیارهای علمی مبتنی بر شاخص توسعه انسانی، نیازها و اولویت های دستگاه های دست اندرکار نیز در نظر گرفته شود بنابراین از معیارهایی ترکیبی استفاده شده است.

3-1- شناسایی مزیت های منطقه ای

برای شناسایی مزیت های نسبی مناطق هدف، ابتدا لیستی از تمام محصولات کشاورزی و فعالیت بنگاه های کوچک و متوسط تهیه شد و بر اساس حجم تولید و رتبه تولید در استان دسته بندی شدند سپس با استفاده از نظرات دست اندرکاران و کارشناسان خبره محصولاتی که ظرفیت دارند انتخاب شدند. در مرحله بعد بر اساس اینکه کدام محصولات بیشترین اشتغال و ارزش افزود را دارند، دارای بازار فروش هستند، کمترین هزینه تولید را دارند و کمترین آسیب را به محیط زیست وارد میکنند امتیاز بندی شدند. نمودار شماره (2)، «گام های انتخاب مزیت های منطقه ای» بر اساس شاخص های تعیین شده را نشان می دهد.

نمودار 1: گام های انتخاب مزیت های منطقه ای

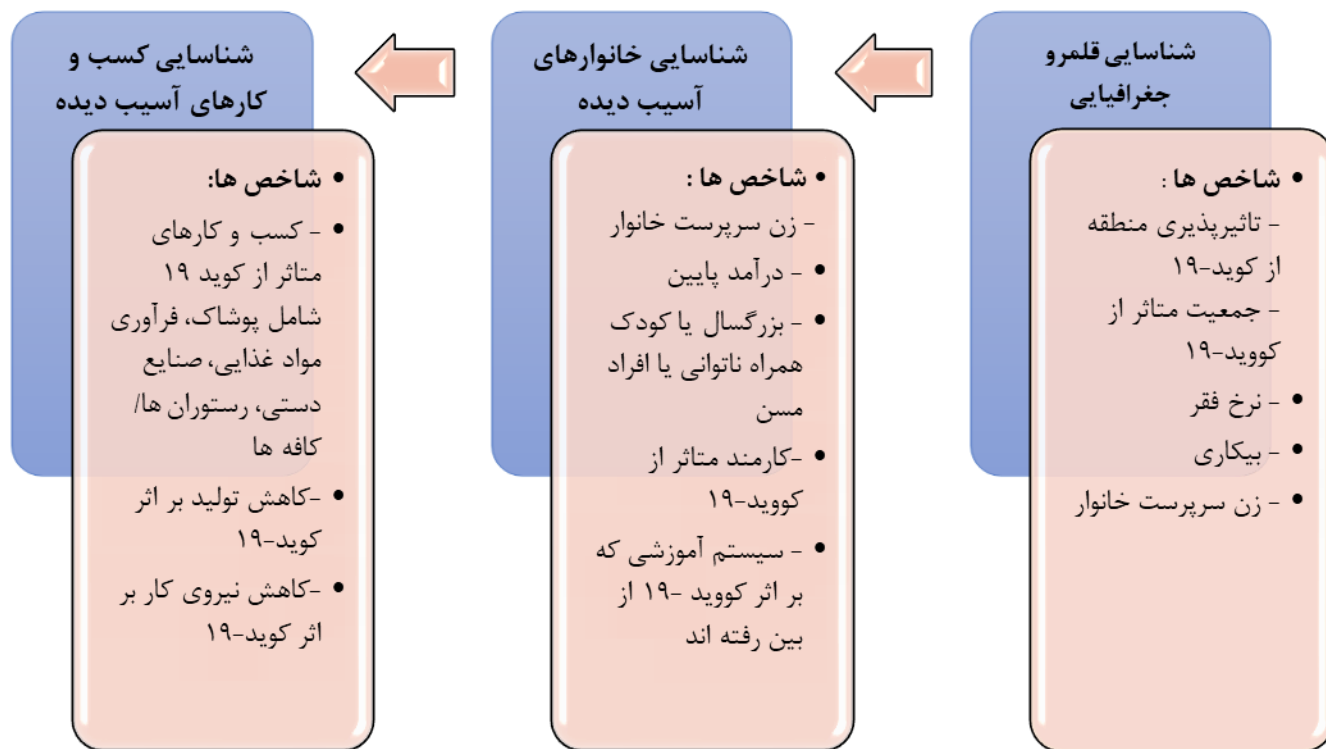
شهرستان ورامین دارای ظرفیتهای و پتانسیل متنوعی در حوزه های دامپروری، حمل و نقل و کشاورزی است که با توجه به شاخص بودن مزیت کشاورزی شهرستان، در مطالعات فاز 1، تمرکز بر مزیت های کشاورزی شامل میوه های بومی و چرم و همچنین مزیت های تکمیل کننده مانند پوشاک و صنایع دستی شده بود.

جدول شماره 1 - مزیت های منطقه ای نهایی شده

مزیت پهنه	نام روستا	مزیت	خوشه ها
عبدل آباد	سلمان آباد	صنایع تبدیلی- پوشاک	میوه خشک - مانتو
	قوینگ زهری	پوشاک	مانتو - پالتو - هودی
عبدل آباد	خورین	صنایع تبدیلی - چرم - بهداشتی	فرآوری میوه - صنایع دستی- کرم و صابون
	عبدل آباد	صنایع تبدیلی - چرم - پوشاک	سرکه، میوه خشک - فرآوری میوه - صنایع دستی- کاپشن - هودی
محمد آباد عربها	قشلاق امر آباد	صنایع تبدیلی- پوشاک	میوه خشک - فرآوری میوه - مانتو
	طغان	صنایع تبدیلی- پوشاک	فرآوری میوه - مانتو
	خاوه	صنایع تبدیلی- پوشاک	فرآوری میوه - مانتو
	محمدآباد عربها	صنایع تبدیلی- پوشاک - چرم	فرآوری میوه- میوه خشک- سرکه- مانتو - صنایع دستی
	زواره ور	صنایع تبدیلی	فرآوری میوه
	جوآباد	صنایع تبدیلی	فرآوری میوه

همچنین برای شناسایی جامعه هدف سه گام اساسی مد نظر قرار گرفته است. نمودار شماره (2) که در ادامه ارائه شده است، گام های شناسایی جامعه هدف را نشان می دهد

نمودار 2: سه گام اساسی در شناسایی جامعه هدف

3-2- شناسایی مناطق هدف

شهرستان ورامین بعنوان سومین شهرستان پرجمعیت دارای بیش از 78 روستا، با اقلیم گرم- معتدل، در محور ارتباطی دو استان قم، سمنان واقع شده است جمعیت ۴۶۸'۳۴۹ نفری با ترکیب 55 درصد روستایی و 45 درصد شهری دارای دو بخش با ظرفیتهای کشاورزی متفاوت است:

- بخش مرکزی
- بخش جوادآباد

با توجه به مطالعات فاز اول و مزیت سنجی بر اساس آمارنامه کشاورزی، ظرفیت باغداری و کشاورزی و پرورش دام دارای بیشترین مزیت شهرستانی شناسایی شده بود. در ارزیابی مجدد که در مرحله اجرای پروژه توسط شرکت کارآفرینی زاگرس انجام شد طبق جدول زیر تعدادی از روستاها بدلائل مختلفی تغییر یافتند:

جدول 2: آخرین وضعیت روستاهای مطالعه شده در فاز اول

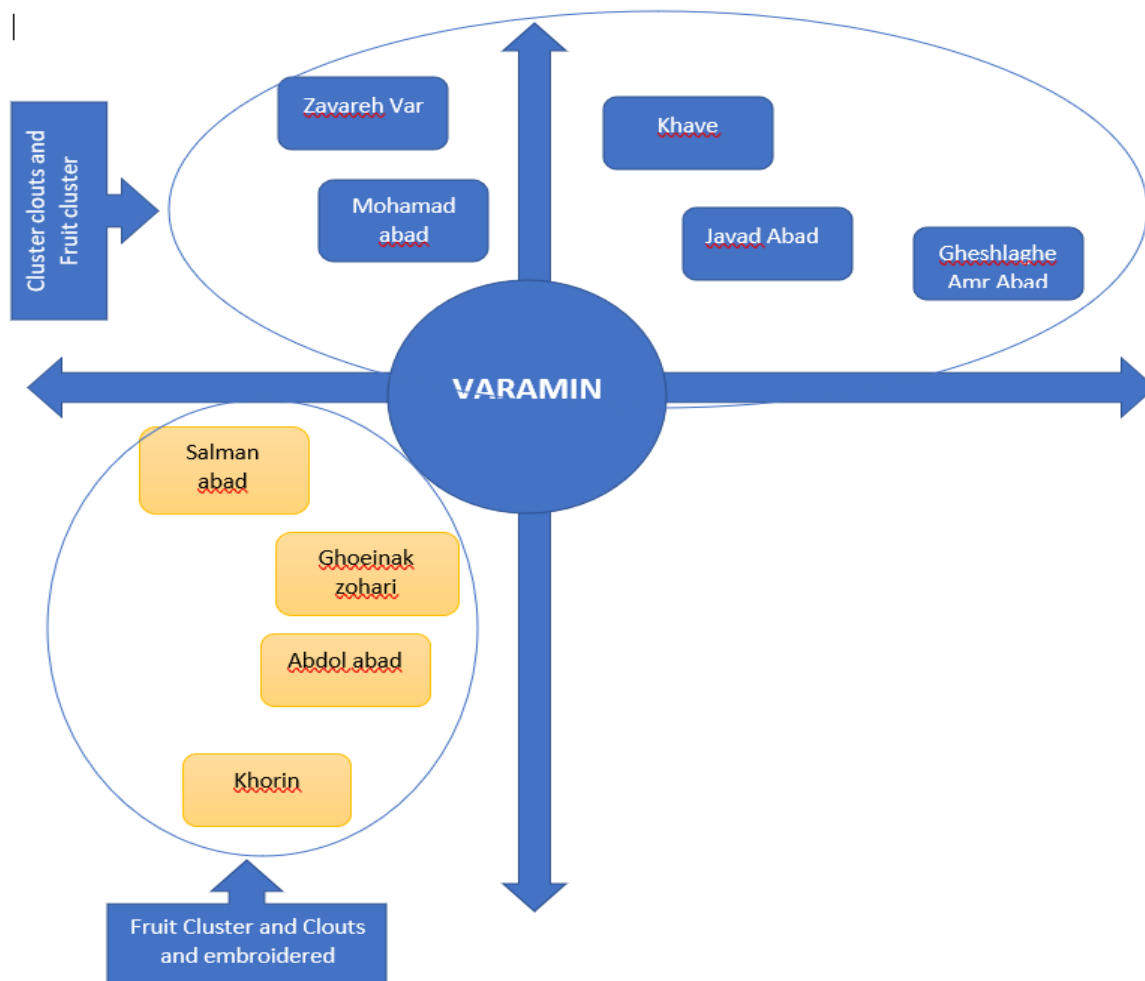
روستاهای مطالعه شده در فاز اول	دلایل تغییر
عبدل آباد	تغییر نکرد
خاوه	تغییر نکرد
طغان	تغییر نکرد
خورین	تغییر نکرد
بویننگ زهری	تغییر نکرد
کاظم آباد	بدلیل عدم انسجام اجتماعی در روستا حذف شد
خیرآباد	بدلیل کوچ عشایر ساکن در روستا تعداد جمعیت فعال کم بود
زواره ور	جایگزین کاظم آباد شد
سلمان آباد	تغییر نکرد
محمد آباد عربها	تغییر نکرد
قشلاق امر آباد	تغییر نکرد
جوادآباد	جایگزین خیرآباد شد

جدول 3 - روستاهای نهایی شده در فاز عملیاتی پروژه

روستاهای مطالعه شده در فاز اول	دلایل تایید
عبدل آباد	دارای دو صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
خاوه	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
طغان	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
خورین	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
بویننگ زهری	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
زواره ور	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
سلمان آباد	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
محمد آباد عربها	دارای سه صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
قشلاق امر آباد	دارای دو صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری
جوادآباد	دارای صندوق مالی خرد زنان روستایی- همراهی جامعه محلی و دهیاری

نمودار شماره 2: جانمایی روستاها و خوشه های پیش بینی شده براساس مزیت ها

3-3- شناسایی خانوارهای آسیب پذیر

با مشخص شدن پهنه های عملیاتی و روستاها در شهرستان ورامین، براساس لیست شناسایی شده خانوارهای آسیب پذیر، تیم ارزیابی نهایی وارد روستاها شدند و بر به بررسی مجدد لیست فاز اول پرداختند. خوب طبیعی است که بدلیل فاصله چندماهه بین مطالعات فاز اول و برنامه اجرایی فاز دوم، تعدادی از خانوارها بدلیل مختلف مانند مهاجرت، فوت، عدم تمایل به حضور در برنامه و ... از لیست حذف و خانوارهای آسیب پذیر دیگری دوباره ارزیابی و به لیست نهایی اضافه شوند.

در پروژه ورامین، لیست خانوارهای آسیب پذیر تقریباً 35 درصد با لیست فاز اول مغایرت داشت و خانوارهایی که شناسایی و جایگزین شدند تمام شاخص های محرومیت را توسط تیم فنی UNDP در نظر گرفته شده بود را دارا بودند.

در بررسی مجدد خانوارهای آسیب پذیر چند شاخص جدید نیز به شاخص ها اضافه شد که فرزند بازمانده از تحصیل به دلیل نداشتن امکانات آموزشی دیجیتالی و زنان باردار نیز مورد بررسی قرار گرفتند. تعداد خانوار آسیب پذیر نهایی شده در ورامین 450 نفر می باشند و 40 درصد از خانوارهای آسیب پذیر وارد فرایند کسب و کار نیز شدند.

3-4- شناسایی کسب و کارهای آسیب دیده از بحران کوید-19

با توجه به اینکه تعدادی از روستاها بدلایلی که در صفحات قبل اشاره کردیم تغییر یافتند، کسب و کارهای آسیب دیده نیز با فرصت اندکی که داشتیم دوباره بررسی مجدد شدند. شرکت مجری در تغییر روستاها بیشترین تمرکز را بر روی مزیت ها و ظرفیت های مشابه داشت که چون روستاهای انتخاب شده نهایی دارای ظرفیتهای همسان با مطالعات فاز یک بودند، کسب و کارهای آسیب دیده جدید فاز عملیاتی با شاخص های تیم فنی UNDP شناسایی شدند.

اولویت اصلی بر شناسایی کسب و کارهای زنان روستایی عضو صندوق های مالی خرد روستایی که به نحوی در اپیدمی کرونا آسیب های جدید دیده بودند و در اولویت های بعدی کسب و کارهای مکمل شامل کسب و کارهای بازاری، کسب و کارهای تأمینی و کسب و کارهای خدمات رسان به تولید کنندگان قرار گرفت.

از تعداد 550 کسب و کار نهایی شده، تعداد 35 درصد کسب و کار تولیدی و مابقی کسب و کارهای تأمین کننده، توزیع کننده و خدمات رسان می باشند.

4- اقدامات و نتایج

اقدامات انجام شده در این پروژه بر اساس دو رویکرد اصلی یعنی حمایت از کسب - کارهای آسیب دیده از کوید-19 و همچنین حمایت از خانوارهای آسیب پذیر را میتوان در قالب جدول زیر خلاصه کرد:

جدول شماره 4-فعالیت های انجام شده و نتایج آن

اثرات	دستاوردها	خروجی ها OUTPUTS	ورودی ها و فعالیت ها	
جلوگیری از خام فروشی و ایجاد ارزش افزوده	مزیت های اصلی شناسایی شد	انتخاب دو مزیت اصلی پوشاک و صنایع تبدیلی	شناسایی مزیت های نسبی	کسب و کارها
توسعه اقتصادی منطقه	توسعه زنجیره ارزش نخود و سیب	تحلیل زنجیره ارزش پوشاک و صنایع تبدیلی	تحلیل زنجیره های ارزش	
پایین آمدن قیمت تمام شده محصولات تولیدی	تکمیل زنجیره ارزش	شبکه تولیدات مرتبط با صنایع تبدیلی در کنار پوشاک و چرم	شبکه سازی تولیدات	
افزایش معیشت	بازآفرینی 450 شغل آسیب دیده از کوید-19	ایجاد و احیای شغل برای 450 نفر	تسهیلگری برای راه اندازی کسب و کارها بر اساس زنجیره های ارزش	
ارزش افزوده بالا	برند	ثبت برند محلی توسط مجری محلی	برندسازی و ثبت لگو	
افزایش تقاضا در بازار مصرف	تولید محصولات استاندارد	استانداردهای محصولات تولیدی پروژه	تشکیل کمیته استانداردسازی محصولات	
فروش مطمئن در بازار	دریافت کد بهداشتی و سیب سلامت	اخذ مجوزهای تولیدی و کد بهداشتی برای کسب و کارها	حمایت از کسب و کارها برای اخذ مجوزهای تولیدی و بهداشتی	
جلوگیری از خام فروشی	بسته بندی خوشه ها	بسته بندی محصولات تولید شده توسط کارگاه ها	حمایت از کسب و کارها برای بسته بندی محصولات	
افزایش درآمد با فروش در بازارهای خارج از منطقه	فروش در بازارهای محلی، استانی و کشوری و پلتفرم های مجازی	پیدا کردن بازارهای فیزیکی و مجازی برای فروش محصولات	بازارپایی محصولات	

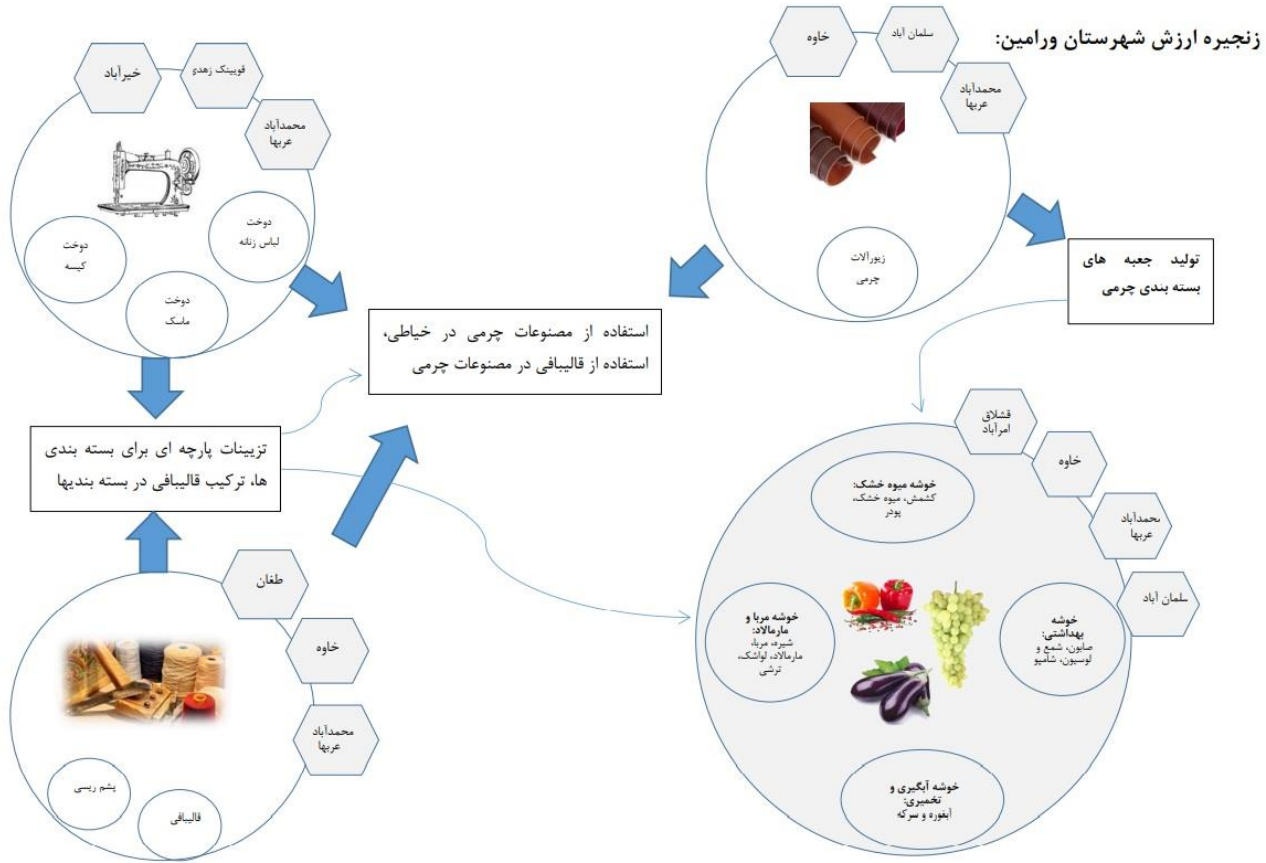
اثرات	دستاوردها	خروجی ها OUTPUTS	ورودی ها و فعالیت ها	
نیازهای واقعی خانوارهای آسیب پذیر مشخص شد	مشارکت نهادهای دولتی و غیر دولتی در طراحی بسته های حمایتی	طراحی بسته حمایت اجتماعی با مشارکت برنامه توسعه سازمان ملل و سایر دست اندرکاران	تشکیل جلسات مشارکتی برای طراحی بسته حمایت اجتماعی	حمایت های اجتماعی
کاهش ابتلا به بیماری کوید-19	بهداشت فردی در مقابله با کوید-19	دسترسی 450 خانوار به ماسک، ضدعفونی کننده و صابون	توزیع تجهیزات حفاظتی شخصی در مقابل کوید-19 در یک مرحله	
افزایش سلامت جامعه	معرفی تعداد محدودی از خانوارهایی که واکسن دریافت نکردند به مراکز واکسیناسیون	از 450 خانوار آسیب پذیر آخرین وضعیت غربالگری پیگیری شد	بررسی آخرین وضعیت غربالگری خانوارهای آسیب پذیر در مقابل کوید-19	
		بیمه شدن 450 سرپرست و اعضای خانوار برای مدت 6 ماه در مقابل کوید-19	بیمه خانوارهای آسیب پذیر در مقابل کوید-19	
سلامت جسمانی و رفع نیازهای فیزیولوژیکی	دسترسی خانوارها به مایحتاج اولیه زندگی	450 خانوار کالاهای ضروری خود را از فروشگاه زنجیره ای بومی تهیه کردند	توزیع کارت خرید در بین خانوارهای آسیب پذیر برای تامین مایحتاج ضروری	
افزایش سلامت اجتماعی و فردی	فراگیری مهارتهای بهداشت فردی و اجتماعی	450 نفر از اعضای خانوارهای آسیب دیده به مدت 8 ساعت آموزش دیدند	آموزش های سلامت جسمانی / اجتماعی / روانی به خانوارهای آسیب پذیر	
افزایش اعتماد به نفس کودکان و شور و نشاط بالا	دسترسی دانش آموزان به ملزومات مدرسه	356 دانش آموز در شهرستان ورامین اقلام را دریافت نمودند.	توزیع پوشاک گرم، کفش، لوازم التحریر و کوله پشتی برای دانش آموزان خانوارهای آسیب پذیر	

4-1- حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کوید-19

4-1-1- تحلیل زنجیره ارزش و هزینه فایده محصولات انتخاب شده

پس از شناسایی مزیت های نسبی مناطق و ظرفیت کسب و کارهای آسیب دیده، زنجیره ارزش این مزیت ها تحلیل شد به گونه ای که تمام زنجیره محصولات شامل تامین، تولید و فرآوری، بسته بندی و بازاریابی و فروش و همچنین استانداردهای تولید، برندسازی، آموزش های تخصصی، اخذ مجوزهای تولید و بهداشتی مورد بررسی قرار گرفت و بر اساس آن اقدامات لازم برای توسعه این زنجیره ها در دستور کار قرار گرفت.

نمودار شماره 3- زنجیره ارزش محصولات

زنجیره های ارزش اجرا شده در پروژه ورامین بر روی مزیت صنایع تبدیلی و همینطور ظرفیت بالای پوشاک بخصوص پوشاک گرم و صنایع دستی می باشد. خوشه ها در داخل زنجیره ها به نحوی طراحی و اجرا شدند که به همدیگر وابسته باشند. کسب و کارهای داخل خوشه پوشاک در کنار تولید محصولات پوشاکی مانند مانتو سنتی، کیف و انواع بسته بندی های پارچه ای برای سایر محصولات تولید شده در ورامین را انجام میدهند. خوشه ها به نحوی پیاده سازی شدند که در تمام فصول خانوارها، فعالیت اقتصادی منجر به تامین معیشت را داشته باشند.

2-1-4-2- اقدامات مرتبط با ایجاد و راه اندازی کسب و کارها**2-1-4-1-2- تشکیل گروه های کسب و کار و شبکه سازی فعالیت ها (نهایی کردن فعالیت کسب و کاری هر گروه و ارتباط آنها با سایر گروه ها)**

شناسایی خانوارهای آسیب دیده از کوید-19 و بازطراحی زنجیره ها بر اساس مزیت های شناسایی شده در فاز اول مطالعاتی، زمان و انرژی زیادی را از تیم مجری محلی مصرف کرد. تغییر در چند روستا و اضافه شدن روستاهای جدید باعث شد که ترکیب خوشه ها تا حدودی تغییر پیدا کند.

قبل از اینکه آموزشهای عمومی و حرفه ای و همچنین تجهیزات تحویل خانوارهای شناسایی شود، اقدامات مربوط به شناسایی سرگروه های هر خوشه در روستاها انجام شد و جلسات متعددی برای توجیه اقدامات و تبیین برنامه ها و اهداف با سرگروه ها و همچنین افراد تاثیر گذار در فرایند زنجیره تامین برگزار گردید. سعی شد در تمام جلسات از ظرفیت فنی و کارشناسی ناظر پروژه (اداره تعاون کار و رفاه اجتماعی) استفاده شود.

پس از اینکه سرگروه ها مشخص شدند، بر اساس صورتجلسه و قرارداد چهارجانبه، تجهیزات خریداری شده با نظارت اداره تعاون کار و رفاه اجتماعی، به دو نفر از هر روستا که یک نفر سرگروه و یک نفر از اعضای صندوق های زنان روستایی بود تحویل داده شد و در کارگاههایی که قبلا به تایید تیم فنی مجری محلی رسیده بود استقرار پیدا کردند.

بعد از تحویل تجهیزات بلافاصله جلسه ی با حضور سرگروه های تمام روستاهای طرح در محل دفتر مجری محلی برگزار شد که نسبت به ظرفیتهای و پتانسیل ها و تولیدات و برنامه های همدیگر اطلاع کافی پیدا نمایند و همچنین گروهی در فضای مجازی نیز تشکیل گردید و سرگروه ها در آن گروه مجازی گزارشات اجرایی و تولیدی خود را بصورت روزانه جهت اطلاع تیم مجری و سایر کسب و کارهای روستاهای مختلف طرح اعلام میکنند.

ضمنا با توجه به اینکه منابع هزینه ی برای تجهیزات محدود بود تعداد 2 کارگاه اصلی شامل عبدال آباد و محمد آباد عربها محوریت فرآوری و بسته بندی را خواهند داشت و اکثر تجهیزات مربوط به بسته بندی و نهایی سازی و توزیع در بازارهای خارج از شهرستان در این 2 کارگاه انجام خواهد شد.

اگر بصورت خلاصه اشاره شود تعداد 9 کارگاه صنایع تبدیلی، 7 کارگاه پوشاک، 4 کارگاه چرم و 4 کارگاه آرایشی و بهداشتی در شهرستان ورامین با ظرفیت اشتغال 550 نفر ایجاد گردید.

2-4-1-2- خرید تجهیزات بر اساس خروجی های تحلیل های زنجیره ارزش و جداول هزینه و فایده

بر اساس مطالعات فاز اول تجهیزات با دستور UNDP اقدام به خرید شد و از زمان ثبت سفارش تجهیزات تا انتقال آنها به روستاها 25 روز زمان نیاز بود که تیم مجری بدلیل محدودیت زمانی پروژه، تجهیزات را در مدت زمان مناسب خریداری و در روستاها استقرار داد.

در تامین تجهیزات، بیشترین تمرکز بر تکمیل زنجیره، آسان بودن استفاده، خدمات پس از فروش و خدمات گارانتی بود و تجهیزات تحویل داده شده تمام مراحل تولید تا بسته بندی را شامل می شوند.

2-4-1-3- تشکیل کمیته استانداردسازی و مشخص کردن استاندارد تولید هر محصول

دستورالعمل استاندارد سازی محصولات بصورت شفاف مشخص کرده که محصولات می توانند استانداردهای لازم را دریافت نمایند که سه مولفه محیط، نیروی انسانی و تجهیزات دارای شرایط مناسب و باکیفیتی باشد. قبل از تامین تجهیزات ضمن تماس تلفنی با اداره کل استاندارد استان تهران، تاییدیه اولیه برای یکی از مولفه ها که تجهیزات باکیفیت بود اخذ شد و با تشکیل کمیته ی شهرستانی شامل اداره تعاون کار و رفاه اجتماعی، جهاد کشاورزی، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و شبکه بهداشت، کارگاههایی که بایستی تجهیزات آنجا استقرار می یافت بررسی و مورد تایید قرار گرفت. آموزش نیروی انسانی هم با همکاری جهاد دانشگاهی اجرا گردید و با توجه به اقدامات انجام شده هر سه مولفه مورد نظر سازمان استاندارد برای استاندارد کردن محصولات انجام شده است.

2-1-4-4 - اخذ مجوزهای کسب و کار و بهداشتی متناسب با کسب و کارهای پیش بینی شده

هر گونه اقدامی برای فروش، مستلزم وجود مجوزهای کسب و کاری و بهداشتی می باشد. هم مجوزهای کسب و کار و هم مجوز های بهداشتی مستلزم رعایت دستورالعمل هایی هستند که مطمئنا اکثر کسب و کارهای خانگی و کارگاههای فرعی ایجاد شده در این شهرستان، مشمول دریافت مجوز نیستند ولی با توجه به هماهنگی با اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی و جهاد کشاورزی، مجوز مشاغل خانگی به کارگاههای فرعی و خانگی در صورت درخواست کسب و کارها صادر خواهد شد که مزایای آن به نحوی استفاده نمایند. اما در خصوص مجوز های بهداشتی، کارگاههای اصلی ایجاد شده چون شرایط لازم را از نظر دستورالعمل های وزارت کار، جهاد کشاورزی و معاونت دارو و غذا رعایت کرده بودند اقدام به دریافت مجوزهای تولید از جهاد کشاورزی، و مجوزهای بهداشتی از شبکه بهداشت و مجوز سیب سلامت از معاونت دارو و غذا نموده اند.

2-1-4-5 - برگزاری دوره های آموزشی مرتبط با خروجی های زنجیره ارزش برای افراد گروه هدف توسط مجری تعیین شده توسط «UNDP» با رعایت پروتکل های بهداشتی

دوره های آموزشی برای گروه های کسب و کاری ایجاد شده در شهرستان ورامین در سه مرحله آموزشهای عمومی (سه ماژول)، آموزشهای فنی و حرفه ای (یک ماژول) و تربیت مربی کارآفرینی توسط جهاد دانشگاهی انجام گردید. تمام دوره ها با هماهنگی مجری محلی و بر اساس نیاز واقعی کسب و کارها طراحی و اجرا گردید.

2-1-4-6 - تسهیلگری برای ایجاد و راه اندازی کسب و کارها و پشتیبانی های لازم حول زنجیره های ارزش شامل تولید، بسته بندی و فروش

با توجه به تولید یکی از مراحل اقدامی در فرایند زنجیره می باشد لذا مجری محلی با تشکیل تیم فنی حرفه ای مراحل قبل و بعد از تولید را نیز طراحی و اجرا نمود. ایجاد شبکه پویا و داینامیک از تامین کنندگان عمده و خرده شهرستان برای زنجیره های صنایع تبدیلی و پوشاک و چرم و همینطور جلب نظر و همراهی آنها در تامین مواد اولیه تولید کنندگان خرده پا و خانگی، یکی از مهمترین اقداماتی بود که در این پروژه انجام گرفت.

از طرفی دیگر، توجه به بازار و فروش محصولات نیز توسط مجری محلی با تمرکز بر بازارهای محلی، شهرستانی، استانی، استانهای همجوار و همینطور شهرهای کلان در دو پلتفرم فیزیکی و مجازی طراحی و سهم هر یک از بازارها مشخص گردید. برای اینکار مذاکرات منجر به نتیجه ی با فروشگاههای زنجیره ای استانی و همینطور تعاونی های مصرف سازمانهای دولتی انجام گردید که محصولات تولیدی کارگاههای خرد و خانگی تحت حمایت پروژه UNDP در شهرستان ورامین، توسط فروشگاههای مستقر در سطح استان توزیع گردد. همچنین 3 غرفه در دیجیکالا و باسلام (دو پلتفرم مجاری پر فروش و فعال در ایران) دریافت شد که محصولات در پلتفرم های مجازی نیز عرضه گردند. 15 درصد محصولات تولیدی نیز در مرکز کشور و شهرهای بزرگ توسط تیم مشخص شده از گروه هدف پروژه عرضه خواهد شد.

برای بسته بندی محصولات نیز نمونه های پیشنهادی طراحی شده در مدل های مختلف توسط تیم مجری انجام شد و با تایید UNDP تسهیلهای تامین آن ها توسط تیم مجری انجام گردید و یک تیم 4 نفری بعنوان نماینده کسب و کارهای ورامین در حال تامین بصورت تجمیعی از شهرستان ورامین و تهران هستند.

4-2-4- نتایج برنامه

جدول شماره 5 - لیست کارگاههای ایجاد شده در شهرستان ورامین

تعداد اشتغال	تلفن	آدرس	مدیر کارگاه	عنوان کارگاه	روستا
64	09191921473	روستای عبدل آباد	ام البنین امینی	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک و چرم و بهداشتی	عبدل آباد
105	09306448961	روستای محمد آباد	معصومه زین الله	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک و چرم و بهداشتی	محمد آباد عربها
75	09191777847	روستای سلمان آباد	رقیه عرب سلمانی	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک	سلمان آباد
69	09198665687	روستای قشلاق امر آباد	سمیه شاه حسینی	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک و چرم	قشلاق امر آباد
63	09383658562	روستای طغان طبقه پایین مسجد	اکرم شاه سون	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک	طغان
43	09300822526	روستای خاوه	فایزه رنج دست	کارگاه صنایع تبدیلی و پوشاک	خاوه
28	09192922115	روستای زواره	فاطمه بوربورشه	کارگاه صنایع تبدیلی	زواره ور
29	09219028964	روستای قوئینک زهری	الهه شاه ابادی	پوشاک	قوئینک زهری
39	09368487828	روستای خورین جنب مدرسه	نازیلا سیاه منصوری	کارگاه صنایع تبدیلی و چرم و بهداشتی	خورین
35	09127923989	روستای جواد آباد	عذرا کجوییان	کارگاه صنایع تبدیلی و بهداشتی	جوادآباد

جدول شماره 6: نتایج کلی اقدامات اقتصادی- اجتماعی حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کوید-19 و خانوارهای آسیب پذیر ورامین

تعداد	شرح
185	تعداد افراد آسیب پذیر آموزش دیده که شغل آنها احیاء شده است
550	تعداد افراد آسیب پذیری که درآمدها افزایش یافته است
225	تعداد مشاغل افراد آسیب پذیر با استراتژی های بازاریابی، بهبود یافته
550 شغل	تعداد مشاغل مورد حمایت و ایجاد شده در پروژه
5 رویکرد	تعداد رویکردهای نوآورانه برای استراتژی های بازاریابی و بهبود زنجیره ارزش

تصاویر تحویل تجهیزات ورامین

تصاویر کسب و کارهای ایجاد شده در شهرستان ورامین

5- اقدامات نوآورانه در جهت ارتباط بین حمایت از کسب و کارها و حمایت های اجتماعی

در ادامه پروژه ، حمایت های اجتماعی از خانوارهای آسیب پذیر شهرستان ورامین در دستور کار قرار گرفت و با هماهنگی های اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی شهرستان ورامین یک جلسه با کارشناسان ادارات تعاون، کار و رفاه اجتماعی، شبکه بهداشت، کمیته امداد، بهزیستی ، جهاد کشاورزی و آموزش و پرورش شهرستان بصورت آنلاین برگزار شد و محدودیت ها و نیازمندیهای عمومی شهرستان برای حمایت های اجتماعی بحث و گفتگو گردید. پس از جلسه برگزار شده ، تیم UNDP اقدامات مربوط به حمایت اجتماعی را شامل موارد زیر برای اجرا توسط مجری محلی ابلاغ نمود. با توجه به قرار گرفتن در فصل سرد سال آموزش و پرورش استان تهران طی مذاکراتی که انجام شد پیشنهاد خرید البسه گرم برای دانش آموزان را داد و همینطور UNDP نظر بر آموزش تولید کود کمپوست به عنوان پیش شرط دریافت حمایت معیشتی و شبکه بهداشت نیز حضور خانوارهای آسیب پذیر در دوره های بهداشت سلامت و بهداشت فردی را به عنوان پیش شرط دریافت حمایت های بهداشتی اعلام نمود.

جدول شماره 7- لیست بسته های حمایتی و تعداد خانوارهای دریافت کننده

محل تامین	تعداد خانوار دریافت کننده	پیش شرط	بسته های حمایتی
فروشگاه زنجیره ای افق کوروش	450 خانوار	حضور در کلاسهای تولید کود کمپوست - مربی های دوره :آقای خزایی	کارت معیشت 8.250.000 ریالی برای خرید ملزومات اصلی غذایی
شهرستان ورامین	450 خانوار	حضور در کلاسهای بهداشت فردی و سلامت جسمانی - مربی دوره ها: آقای کریمی	بسته بهداشتی شامل یک بسته ماسک بهداشتی، مایع ضد عفونی کننده 500 میلی، مایع دستشویی 500 گرمی و
تهران - ورامین	256 نفر دانش آموز		کاپشن گرم، کتانی زمستانی، کوله پشتی و لوازم التحریر
بیمه ایران	450 خانوار		بیمه کرونا

5-1- جزئیات اجرایی بسته حمایتی و شرط مربوطه

5-1-1- کارت معیشت برای خرید ملزومات اصلی غذایی: نیازهای فیزیولوژیکی از اساسی ترین نیازهای هر فرد می باشد که باید حتما برطرف شود. با توجه به شناسایی گروه خانوارهای آسیب پذیر مشاهده شد که این گروه هدف، بعد از بحران کرونا بدلیل بیکاری یا محرومیت های اجتماعی حاصل از فقر یا بدلائل مختلف دیگر قادر به تامین نیازهای فیزیولوژیکی خود نیستند. بنابراین با تایید تیم فنی UNDP تصمیم بر تامین این نیاز از طریق ارائه بسته معیشت موقت و محدود گرفته شد و به همین خاطر از طریق مذاکره با فروشگاههای زنجیره ای افق کوروش در شهر ورامین، اقدام به تهیه کارت خرید به مبلغ 8.250.000 ریال برای تامین نیازهای تغذیه شامل گوشت، برنج ، حبوبات و غلات و تحویل آنها در خانوارهای محروم شد. قبل از تحویل کارت معیشت، بعنوان شرط مربوطه (شرط نرم)، از طریق هماهنگی با جهاد کشاورزی دوره آموزش تولید کود کمپوست خانگی به مدت 3 ساعت توسط مربی مشخص شده برگزار شد و خانوارها با روشهای تفکیک زباله ، نحوه فرآوری کمپوست، بازار مصرف کمپوست و ارزش بالای تفکیک زباله در مقابله با چالش های محیط زیستی آشنا شدند.

2-1-5- حمایت از زنان باردار:

با توجه به اینکه تعداد 8 خانم باردار در گروه خانوارهای آسیب پذیر بودند با تایید UNDP مبلغ 3.000.000 ریال جهت تامین سایر نیازهای خانم باردار علاوه بر هزینه معیشت بر روی کارت خرید آنها اضافه گردید.

3-1-5- ارزش پولی بسته های دانش آموزی:

پس از مذاکرات با آموزش و پرورش شهرستان ورامین مقرر شد بسته حمایتی از فرزندان محصل خانوارهای آسیب پذیر را در برنامه حمایت اجتماعی پیاده سازی نماییم. لذا با توجه به فصل سرما و نیاز سنجی انجام شده تصمیم به تامین و تحویل بسته های دانش آموزی شامل کاپشن گرم، کتانی با کیفیت، کوله پشتی با کیفیت و مجموعه لوازم التحریر اتخاذ شد و به همین منظور از طریق فروشگاهها و تولید کنندگان ورامین و بازار تهران اقلام بر اساس پایه تحصیلی، جنسیت، قد و وزن و شماره پای هر دانش آموز تهیه و پس از بسته بندی تحویل سرپرست خانوار گردید. هزینه هر کاپشن در سایز های 1 و 2 و 3 به مبلغ 4.850.000 ریال و در سایز بزرگسال برای پایه های تحصیلی نهم تا دوازدهم به مبلغ 6.500.000 ریال، هزینه هر کتانی بر اساس اندازه بین 2.800.000 ریال تا 4.000.000 ریال و هزینه لوازم التحریر بر اساس پایه تحصیلی شامل 27 قلم کالا بین 5.500.000 ریال تا 6.000.000 ریال خریداری و تحویل فرزندان خانوار های آسیب پذیر شد.

4-1-5- سازوکار نظارت بر خرید اقلام معیشتی:

هدف از تامین اقلام حمایتی استفاده موثر و مفید خانوارهای آسیب پذیر بوده است به همین خاطر کیفیت محصولات جزء اصلی ترین آیتم در خرید مورد توجه قرار گرفت و سعی شد بهترین و باکیفیت ترین اقلام خریداری شود. خرید اقلام معیشتی با نظارت مستقیم شرکت کارآفرینی زاگرس و با هزینه کرد نسبتا بالا انجام شد.

5-1-5- محتوای دوره های آموزشی پیش شرط های حمایتی:

دو دوره آموزشی بعنوان پیش شرط حمایتی از کلیه خانوارهای آسیب پذیر تحت پوشش طرح ورامین اجرا شد که دوره اول آموزش تولید کود کمپوست و دومی آموزش مهارتهای زندگی و بهداشت فردی و اجتماعی در مقابله با بحران کرونا توسط کارشناس شبکه بهداشت ورامین انجام شد. خانوارهای آسیب پذیر از دو دوره طراحی شده بسیار استقبال کردند.

6-1-5- وضعیت غربالگری سلامت خانوارهای آسیب پذیر بعنوان پیش شرط بیمه کوید-19:

در بررسی های انجام شده با شبکه بهداشت از تعداد 450 خانوار آسیب پذیر تحت پوشش طرح UNDP، 90 درصد خانوارها دارای پرونده فیزیکی غربالگری سلامت بودند و 10 درصد بقیه نیز پرونده در سایر شهرستانها داشتند. در بررسی مجدد از بعد میزان واکس دریافتی و آمار واکسن کرونا خانوارهای آسیب پذیر، 82 درصد سرپرست خانوارها 2 دوز واکسن را دریافت نموده بودند و 9 درصد یک دوز واکسن را دریافت و 9 درصد واکسن نزده بودند که با هماهنگی کارشناس شبکه بهداشت خانوارها معرفی شدند و در هفته آینده واکسن را دریافت خواهند نمود. برای بیمه کوید-19 نیز با هماهنگی بیمه ایران تعداد 1100 نفر از اعضای خانوارهای آسیب پذیر تحت پوشش بیمه عمر-درمانی قرار گرفتند و بیمه ایران مسئولیت ارائه خدمات بیمه ای را در طول 5 سال آینده بر عهده گرفت.

کلاسهای آموزشی پیش شرط حمایتهای اجتماعی ورامین

نمونه فرم های تحویل ارقام حمایتی ورامین

تصاویر تحویل اقلام حمایتی

تصاویر اقلام تامین شده برای حمایت های اجتماعی

6-چالش های پروژه:

- عدم باورپذیری جامعه محلی برای ورود به برنامه های توسعه محور باعث ایجاد چالش بود و زمان زیادی را برای جلب اعتماد و همراهی جامعه محلی بر پروژه تحمیل کرد.
- فقر قابلیتی شدید در منطقه و محدودیت های دسترسی کسب و کارها به شبکه تامین و توزیع از چالش های عمده پروژه بود و بازتعریف مجددی از سیستم لجستیک تامین تا توزیع را بر پروژه وارد کرد و یکی دیگر از چالش ها در بخش فقر قابلیتی محدود بودن دسترسی کسب و کارها به منابع مالی ارزان قیمت بود که در بخش تامین مواد اولیه و ملزومات بسته بندی اختلال ایجاد نمود بهمین خاطر با اتصال کسب و کارها و صندوق ها به صندوق کارآفرینی امید شرایط تا حدودی بهبود پیدا نمود.
- یکی دیگر از چالشهای مهم در منطقه اختلافات اجتماعی از جنس تفاوت فرهنگی بوده و ایجاد همگنی فرهنگی و خرده فرهنگی جهت همکاری جامعه محلی تا حدودی زمان بر بود.
- عادت به خام فروشی از چالش های کسب و کارهای قدیمی در پروژه محسوب می شد که اکثر کسب و کارهایی که از کوید-19 آسیب دیدند چه قبل و چه در حین بحران اپیدمی کرونا معمولاً محصولات خود را بصورت عمده و خام عرضه می کردند. تغییر شرایط فروش و ایجاد انگیزه برای ورود به مدل دیگری از عرضه زمان بر و انرژی زیادی را از پروژه مصرف نمود.
- محدودیت در شناخت بازار، عدم دسترسی به اطلاعات بازار، تولید بدون نیازسنجی از بازارهای هدف، عدم توجه به شرایط اقتصادی مصرف کنندگان و محدودیت های مربوط از جنس فرهنگی و اجتماعی ارتباط به جامعه مصرف خارج از محله از چالش های مهم در پروژه محسوب می شد. بنابراین آموزش روشهای ورود به بازار هدف و تغییر نگرش و تغییر پارادایم تولید بدون توجه به بازار به تولید بازار محور هزینه های اجرایی پروژه را بیشتر نمود.
- کشاورزی سنتی در مناطق روستایی از چالش های عمده محسوب می شود و محدودیت های دسترسی به تکنولوژی و همینطور محدودیت های محیط زیستی بخصوص محدودیت منابع آب، باعث شد که ریزنی هایی با نظام مهندسی کشاورزی و سازمان جهاد کشاورزی جهت مکانیزاسیون کردن اراضی زیر 1 هکتار بعنوان دستورالعمل اجرایی تدوین شود و مطمئناً می تواند در بهبود وضعیت تولید و افزایش معیشت بهره برداران کشاورزی در منطقه مفید واقع شود.
- بحران کوید-19 و بیکاری و افزایش فقر ناشی از عدم دسترسی به منابع مالی پایدار در روستا و مهاجرت به حاشیه شهرها از چالش های بسیار مهم در پروژه بود و تغییر عمده ای را در شناسایی گروههای کسب و کار و خانوارهای آسیب پذیر بین فاز اول و فاز دوم پروژه ایجاد نمود و باعث شد که باز شناسی مجددی از افراد مطالعه شده بر پروژه تحمیل شود.

7-درس های آموخته :

افزایش قابلیت‌های بشر و بسط انتخاب های مردم، هدف توسعه است. توانمندی علاوه بر ارزش ذاتی، ارزش ابزاری نیز دارد. پیوندی بین توانمندسازی و پیامدهای توسعه ی به ویژه فقرزدایی وجود دارد که انگیزه های قوی برای توسعه و پیشبرد توانمندسازی در مداخله ها را فراهم می کند. در واقع، رشد توانمندی افراد، محرک توسعه است. بعنوان مجری محلی، کار با تیم حرفه ای UNDP، همراهی دفتر توسعه فعالیت های کشاورزی زنان روستایی و عشایری و مشارکت جامعه روستایی بخصوص زنان روستایی در شهرستان ورامین، سرشار از تجربه های لذت بخش بود. که اگر همه اجزای این پازل در کنار هم نمی توانستند کار کنند شاهد اتفاقات خوب در این پروژه نمی شدیم.

حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کوئید 19 و خانوارهای آسیب پذیر که با ابتکار خلاقانه UNDP شروع و توسط شرکت کارآفرینی زاگرس اجرا گردید، فرصتی شد برای تحقق ارزش ها و راهبرد های تعالی بخشی چون ظرفیت سازی و تغییر نگرش و تغییر الگوی تولید که می تواند بعنوان یک درس آموخته در پروژه های آتی مورد استفاده قرار بگیرد.

همراهی با جامعه محلی و تسهیلگری اجتماعی و کمک به ایجاد سرمایه اجتماعی باعث ایجاد توانمندی از نوع فردی، اجتماعی و معیشتی شد که بیانگر این است که جامعه محلی بیشتر از منابع فیزیکی و مالی نیاز به کوچینگ و فرایند منتورشیپی دارند.

آموزشها و در کنار آن مشاوره های قبل، حین و بعد از کسب و کارها کمک می کند که کسب و کارها با اطمینان بیشتری ایجاد و در مسیر مناسب رشد و توسعه پیدا کنند. اجرای برنامه های آموزشی انگیزشی و مهارتی کمک بسیار زیادی برای هدفمند نمودن اجرای کسب و کارها داشت.

تسهیلگری بین کسب و کارها و کمک به ایجاد شبکه های بین کسب و کاری ضمن افزایش اعتماد به نفس صاحبان کسب و کار، در تشریح ایده ها و نوآوری در تولید و توزیع کمک بسیار مناسبی به پایدار سازی کسب و کارها داشت که این شبکه سازی بین کسب و کارهای شهرستان و بعد از آن بین کسب و کارهای سایر شهرستانها باعث تکمیل زنجیره ها و خوشه ها و کاهش هزینه های تولید و توزیع شده است.

توجه به تجارب موفق در این پروژه می تواند نقشه راه مناسبی برای پروژه های آینده با رویکرد حمایت اقتصادی-اجتماعی باشد.

توجه به تجارب موفق در این پروژه می تواند نقشه راه مناسبی برای پروژه های آینده با رویکرد حمایت اقتصادی-اجتماعی باشد.

تجربه: ایجاد سرمایه اجتماعی

- پروژه در شهرستان ورامین با تنوع قومیتی لر و لک و کرد، تاجیک، ترک و عرب و فارس اجرا شد و سرمایه اجتماعی ایجاد شده بسیار ارزشمند است.

- وفاق، همدلی، همبستگی، شور و نشاط، همراهی و حمایت‌های متقابل در داخل صندوق های مالی خرد زنان روستایی بیشتر گردید

- با برگزاری چندین جلسه با سرگروه های هر روستا، ضمن ایجاد شبکه مناسب جهت تکمیل زنجیره ها، مشارکت مناسبی بین آنها ایجاد گردید.
- خودباوری و حس مالکیت نسبت به کسب و کار ایجاد شده در داخل روستاها و بین اعضای کسب و کار افزایش یافت.
- همدلی ها و همراهی ها و شور و نشاط ایجاد شده، در برگزاری دوره های آموزشی عمومی و تخصصی جهاد دانشگاهی نمایان بود.

8-پیشنهادات تیم اجرایی

مهمترین پیشنهاد تیم اجرایی برای پروژه ورامین، برنامه ریزی برای پایش مستمر و مداوم طرحهای کسب و کاری ایجاد شده و کمک به فرایند بازارپذیری از طریق پلتفرم های مجازی می باشد. ضمن اینکه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بعنوان ناظر و شریک دولتی UNDP بایستی مسئولیت رصد فنی تولیدات را تا پایداری و توسعه کسب و کارها برعهده بگیرد.